

БОДОМЖИЙН ЛОГИК БҮТЦИЙН АСУУДАЛД⁸

Ц.Гомбосүрэн – МУИС-ийн НШУС-ийн Философийн тэнхим, зөвлөх профессор

Түлхүүр үгс: Сэтгэхүй, хэл, өгүүлбэр, хэллэг, логик категори, субъект, предикат

Товч утга: Бодомжийн логик бүтцийн онцлогийг хэлний тухай сонгодог философи хэрхэн тайлбарладаг нь. Бодомжийн логик бүтцийн онцлогийг хэлний тухай сонгодог биш философийн үүднээс хэрхэн авч үзэх нь. Бодомжийн бүтэц дэх логик категориуд. Бодомжийн бүтэц дэх хэл зүйн категориуд. Орос, англи хэлэнд бодомж илэрдэг бүтцийн онцлог. Монгол хэлэнд бодомж илэрдэг бүтцийн онцлог.

Бодомжийн тухай логик онол дахь нэг чухал философи асуудал бол түүний (бодомжийн) бүтэц ямар элементүүдтэй тухай асуудал байдаг. Энэ асуудлыг зарим логикч шинжлэх ухааных гэж үздэг. Харин бид түүнийг философийнх гэж үзэж байна. Ийм үзлээ бид дараах үндэслэгээнүүдээр зөвтгөө. Үүнд: нэгдүгээрт, уламжлалт логикийн гносеологи үндэс бол рационализм байж иржээ. Энэ нь бодомжийн тухай онолд бас хамаардаг. Тухайлбал бодомжийн агуулгыг сэтгэхүйн бүтээл хэмээж, бодомж бол сэтгэхүйн үндсэн хэлбэр мөн гэдэг үзэл логикт ноёрхож байсан нь Гегелийн философид оргилдоо хүрсэн аж. Хоёрдугаарт, бодомж бол сэтгэхүйн үндсэн хэлбэр мөн гэдэг рационалист тайлбарыг арга зүйн хувьд сөрсөн үзэл Гегелийн философитой зэрэгцэж болон түүний дараах хэдэн арван жилд уван цуван гарч ирсэн түүхтэй. Тэдгээрээс нөлөө бүхий заримыг нь дурдъя.

- Германы философич, соён гэгээрүүлэгч Иоганн Готфрид Гердер: хэлний хүчин зүйл бол хүний оюун ухааныг төдийгүй нийт үйлдлийг нь тодорхойлогч мөн гэж үзжээ.

- Германы философич, төрийн зүтгэлтэн, хэл шинжлээч Вильгелм фон Гумбольдт: хэл бол субъект, объект хоёрыг; улмаар хүн, ертөнц, Бурхан тэнгэр гурвыг шууд зуучлагч мөн. Тийнхүү хэл бол сэтгэлгээг бүрдүүлэгч эрхтэн мөн гэсэн юм.

Хэл, сэтгэхүй хоёрын харьцааны тухай В.фон Гумбольдтын үзэл болбоос энэ тухай өгүүлсэн өмнөх үеийн философичид, хэл шинжлээчдийн сургаалд эргэлт болжээ. Сонгодог философийн төлөөлөгчид сэтгэхүй бол хэлийг тодорхойлж, хэлээр тэмдэглэгдэн илэрдэг гэсэн философи үзэлтэй байлаа. Жишээ нь К.Маркс, Ф.Энгельс нар: "... хэл бол сэтгэхүйн шууд бодит байдал мөн"⁹ гэж "Германы үзэл суртал" гэдэг хамтын бүтээлдээ бичсэн байдаг. Харин В.фон Гумбольдт хэл бол сэтгэхүйг бүтээгч мөн гэдэг үзлийн эхлэлийг тууштай тавьж өгсөн юм.

- В.фон Гумбольдтын ийм онолын өвийг XX зуунд шинэ шатанд дэвшүүлэн баяжуулсан философи бол лингвистик философи мөн. Энэ философийг үндэслэгч бөгөөд түүний том төлөөлөгч бол австри-английн философич, Кэмбрижийн их сургуулийн профессор Людвиг Витгенштейн мөн. Түүний философи үйл ажиллагааг зохиомол хэлэнд, бүр тодорхой хэлбэл математик логикийн хэлэнд анализ хийсний үр дүнд эх хэлний дутагдлыг арилгасан идеаль хэл зохиох зорилт тавьсан "анхны үеийн"; ийм үйл ажиллагаандаа шүүмжлэлтэй хандаад эх хэлэнд анализ хийдэг болсон "хожмын" гэж хоёр хуваадгаас хожим үеийнх нь бодомжийн онолд холбогддог үндэслэлүүдээс онцлон дурдъя.

Л.Витгенштейн бихевиорист арга зүйн үүднээс: "сэтгэхүй бол материаллаг шинжтэй" гэж үзсэн юм. Ийм үзэл нь сэтгэхүй, бодол хоёрыг нэлээд заагласан тайлбарт илэрдэг. Тэрээр 1930-1932 оны лекцүүддээ: "Сэтгэхүй бол янз бүрийн схем дээрх үйлдэл мөн. Бодол бол схем биш. Яагаад гэвэл бодлыг хөрвүүлэх шаардлагагүй, харин схемийг хөрвүүлэх шаардлагатай байдаг. Схем аваас өөрийг нь хэллэг болгож хөрвүүлдэг

⁸ БНХАУ-ын Шандуны Их Сургуулийн Философи, Нийгмийн Хөгжлийн Сургуульд болсон "Монгол, Хятадын соёлын симпозиум"-д тавьсан илтгэлдээ үндэслэн энэ өгүүллээ бичив. - Зохиогч.

⁹ К.Маркс, Ф.Энгельс. Соч., т 3, М., 1955, с.448

тодорхой өгүүлбэртэй (жич тайлбарлагдалгүйгээр) адилсаж байдаг¹⁰ хэмээн тэмдэглэсэн буй. Мөн энэ бүтээлд: хэллэг, бодомж хоёр бол нэг л юм мөн; найдвар, айдас, эргэлзээ зэрэг бол бодлын жич жич хэлбэр мөн гэж байгаа.¹¹ Энэ иш татсанаас зарим дүгнэлт хийж болж байна. Тухайлбал:

Сэтгэхүй бол схем мөн.
Схем бол хэллэг мөн
Хэллэг бол бодомж мөн
Схем бол өгүүлбэр мөн
Сэтгэхүй бол өгүүлбэр мөн.

Тийнхүү Л.Витгенштейн сэтгэхүйг эцсийн эцэст өгүүлбэртэй адилтгаж үзжээ. Харин бодол бол хожмын Витгенштейнийхээр өгүүлбэрээр(өөрөөр хэлбэл схемээр) илрэх албагүй тийм мэдрэмжийн төрлүүд мөн.

Гэхдээ Л.Витгенштейн бодлыг ч гэсэн санаалаг биш, харин материаллаг үйл явц гэж үзсэн байна. Тэгвэл материаллаг үйл явцууд болох сэтгэхүй, бодол хоёрын гол ялгаа юу вэ? гэсэн асуулт гарах үндэстэй. Тийм асуултанд хариулт болж чадах санааг энэ бүтээлдээ Л. Витгенштейн дурдсан юм. Үүнд: "...бодол бол символик үйл явц, харин сэтгэхүй бол схемийн тухай интерпретаци мөн"¹². Түүний тайлбараар тэмдэг бол бичмэл дүрслэл юм уу дуу авиа мөн.¹³

Түүнд утга байхгүй байж болно. Харин бэлгэдэл заавал утгатай байх ёстой гэж хожмын Витгенштейн үзсэн юм.¹⁴ Тэмдгэнд утгат чанар өгч байгаа бүхэн бол бэлгэдлийн хэсэг мөн. Жишээ нь: "би ядарчихаад байна" гэхийг зөвхөн сонссон нөхцөлд тэгж хэлэхийг яг харж, уруул нь хэрхэн хөдлөхийг мэдэрсэн байх үеийнхээс бага утгат чанар тэр хэлсэнд илэрдэг. Энд уруулын хөдөлгөөн бол бэлгэдлийн хэсэг мөн. Товчоор хэлбэл бэлгэдэл бол тэмдэг утгат чанартай болоход нь гол чухал буй бүхэн мөн Тийм утгаар бэлгэдэл бол нэгэн төрөл хэллэг мөн гэж хожмын Витгенштейн үзсэн юм.

Г.Фреге зэрэг аналитик философийн төлөөлөгч нар тэмдгийн утгат чанар (significance), утга (meaning) хоёрын ялгааны тухай өгүүлснийг Л. Витгенштейн эх хэлэнд холбогдуулан авч үзсэн байдаг. Үүнд, түүний тайлбараар үгийн утгат чанар бол хэлэнд түүнийг (үгийг) хэрэглэхүй, харин утга бол утгат чанарын тухайн нэг тохиолдол болж байдаг.

Ийнхүү сэтгэхүй, хэл хоёрын харьцааны асуудлыг хэлний тухай сонгодог ба сонгодог биш философид арга зүйн эсрэг байр сууринаас шийдвэрлэдэг юм. Уг асуудлыг сонгодог философид шийдвэрлэхдээ энэ хоёрын амьд нэгдэлд сэтгэхүй нь хэлээ тодорхойлж, хэл нь сэтгэхүйнхээ тэмдэг болж байдаг хэмээн тайлбарлагчийг өмнө дурдсан билээ. Харин сонгодог биш философид ялангуяа Л. Витгенштейний лингвистик анализын үр дүнд хэл бол сэтгэхүйн эрхтэн, сэтгэхүйг бүтээгч хэрэгсэл мөн гэдэг философи баримтлалыг нухацтай үндэслэж байдаг.

Хэл бол сэтгэхүйн эрхтэн мөн гэдэг эл үзэл болбоос сонгодог философийн арга зүйн үүднээс логикийн сургалтыг явуулж ирсэн уламжлалаас зарим зохиогч татгалзахад хүргэж байгаа бололтой. Тийм зохиогч нар логикийн сурах бичигтээ "ойлголт (concept) гэж нэрлэж заншсан бүлгийг "нэр (имя)", "бодомж (judgment)" гэж нэрлэж ирсэн бүлгийг "өгүүлбэр (sentence)" гэх мэтээр нэрлэжээ.

Энэ өгүүллийг бичигчийн хувьд бодомжийн логик бүтцийг сурах бичигт тайлбарлахдаа болон хичээл заахдаа сэтгэхүй, хэл хоёрын харьцааны асуудлыг дараах арга зүйн дагуу харгалзахыг зүйтэй гэж үздэг болно. Үүнд: сэтгэхүйн эрхтэн нь тархи мөн

¹⁰ Людвиг Витгенштейн. Лекции: Кембридж 1930-1932. Людвиг Витгенштейн: Человек и мыслитель. М, 1993, с.292-293

¹¹ См. Об этом: там же, с.293

¹² Там же, с.294

¹³ Там же, с.295

¹⁴ См. об этом: там же

үү? гэдэг асуултанд нейрофизиологийн шинжлэх ухаан лав л ХХ зууны 90-ээд онууд хүртэлх хугацаанд нэг мөр хариулт өгч хараахан чадахгүй байж ирсэн билээ. Тархи сэтгэхүйн эрхтэн мөн байлаа ч түүний тийм чадвар субъектийн зөвхөн хязгаарлагдмал нөхцөлд, тухайлбал субъект мэдлэгийг өөрөө шинээр бүтээж буй тийм тодорхой нөхцөлд л бололцоотой бололтой. Үүний зэрэгцээ бид үлэмж олон нөхцөлд мэдлэгийг бусдаас буюу аман ба бичгийн хэлээр олж авч байдаг. Энэ нь сэтгэхүйн эрхтэн бол хэл мөн гэдэг дүгнэлтийг зөвтгөх чухал үндэслэгээ болох биз. Товчоор хэлбэл сэтгэхүйн эрхтэн бол тархи мөн, эсвэл хэл мөн гэдэг хоёр үндэслэл хоёулаа лав л орчин үед шинжлэх ухааны баттай дүгнэлт биш, харин үнэлэмжийн онолын дүгнэлт юм.

Тийнхүү бодомж, өгүүлбэр хоёрын аль нь алиныгаа тодорхойлж, бүтээж байдаг вэ? гэдэгт хариулсан нь орчин үед зөвхөн танин мэдэхүйн онолын биш, харин эцсийн эцэст үнэлэмжийн онолын дүгнэлтийн үр дүн байдаг юм.

Тухайн бодомж нэг л өгүүлбэрээр илэрдэг бол нэг өгүүлбэрийн аль нэг гишүүнд логик утга онцлон оруулах замаар тэр өгүүлбэрээр хэд хэдэн бодомж бүтээж байдаг нь өгүүлбэр бол бодомжийг илэрхийлдэг хэрэгсэл төдий биш, харин субъектийн тодорхой тодорхой үйлдэлтэй холбогдон хэд хэдэн бодомж бүтээгч хэрэгсэл, эрхтэн болж байдгийн нэг гэрч мөн. Өөр бас нэг гэрч дурьдахад бодомжийг өвөр монголчууд “магадлал” гэж нэрлэдэг юм байна¹⁵.

Бодомж, өгүүлбэр хоёрын холбооны ийм онцлогийг мэддэг байх нь бодомжийн логик бүтцийг сургалт, сурталчилгаанд хэрхэн тайлбарладаг байвал зохихыг зөв тогтооход чухал ач холбогдолтой гэж бид үзэж байна. Бодомжийн логик бүтцийн асуудлыг бид ингэж сөхөж байгаа нь онол, сургалтын практик аль алины үүднээс тодорхой ач холбогдолтой байгаа. Яагаад гэвэл бодомжийг орос хэлэнд “S есть(не есть) P”, “Все S суть(не суть) P”, гэх мэтээр; англи хэлэнд “All S are P”, “No S are P”, “Some S are P”, “Some S are not P” гэх мэтээр; мөн монгол хэлэнд “Бүх S бол P мөн (биш)” гэх мэтээр тус тус томъёолохдоо “S”, “P” хоёроос бусад илэрхийллүүд нь логик, хэл зүй хоёрын алинд харьяалагддаг элементүүд вэ? гэдэг талаар мэргэжлийн хүмүүс өөр өөр тайлбар хийдэг юм.

Бодомжийн логик бүтцийг тогтоогч гол хоёр элемент болох “S”, “P” гэдэг хоёр тэмдэг болбоос тухай тухайн нөхцөлд өөр өөр ойлголтыг тодорхой бодомжийн логик бүтцийн гол хоёр элемент мөнийх нь хувьд төлөөлдөг хувьсагчууд (переменные) мөн гэдэг тайлбарт маргаан гардаггүй юм. Харин энэ хоёр тэмдгээс бусад хэл зүйн илэрхийллүүдийг сургалтанд хэрхэн ашигладагт бид логикийн сургалт, судалгаа явуулдаг хүмүүс мөнийх нь хувьд анхаарлаа хандуулахад дараах зүйлс ажиглагдаж байна. Үүнд:

- Тэдгээр илэрхийллийг логик категориуд мөн гэдэг үзэл;

- Тэдгээрийг хэл зүйн категори мөн гэдэг үзэл;

- Тэдгээрийг хэл зүй, логикийн алинд хамаарах категори болох талаар үнэлгээ өгдөггүй;

- Бодомжийн логик бүтцийн томъёоллыг тайлбарлахдаа зөвхөн субъект (S), предикат (P) хоёрыг буюу хувьсагчуудыг өгүүлээд тогтмол утгат бусад илэрхийллийг нь дурддаггүй гэх мэт болно.

Бид эдгээр дүгнэлтийг монгол, орос, англи хэл дээрх логикийн зарим сурах бичиг, гарын авлага, толь бичиг зэрэг дэх холбогдох сэдвийн агуулгаас хийж буй болно. Гэхдээ өгүүллийнхээ хэмжээг томруулахгүй байх сонирхлын үүднээс иш таталт явуулаагүйгээ учирлая.

Логикийг сурталчилж ирсэн түүхнээ бодомжийг 3 гишүүнт бүтэцтэй гэдэг үзэл давамгайлж ирсэн юм. Тэгээд субъект, предикат хоёр бол тухайн бодомжийг бүрдүүлэгч логик ойлголтууд мөн бөгөөд гурав дахь гишүүн буюу элемент нь холбоос(сорула-связка) мөн гэж тэрхүү давамгайлагч үзэлд тайлбарладаг. Харин холбоос маань логик категори

¹⁵ Энэ тухай мэдэж болох нэг бүтээл дурьдахад: Логик. Орчуулагч Баярт. Өвөр Монголын их сургуулийн хэвлэлийн хороо, 1999

уу, эсвэл хэл зүйнх үү? гэдэгт (өмнө дурдсанчлан) нэг мөр шийдвэр ба тайлбар өнөөг хүртэл байхгүй байна.

Бодомжийн “холбоос” гэгч элементийг онолын төвшинд юу гэж ойлговол зохих талаархи хувийн бодлоо бид илэрхийлцгээе.

Монгол хэлэнд бодомж илэрдэг онцлогийн үүднээс хандвал, холбоос бол логик категори биш, харин субъект, предикат хоёрын нэг талаар нэгдлийг нь, нөгөө талаар ялгаатайг нь илэрхийлэгч хэл зүйн категори мөн гэдэг үзлийг бид баримталж буй болно. Бодомж монгол хэлэнд илэрдэг логик бүтэц нь “S бол P мөн”, “Зарим S нь P биш”, “Бүх S гэгч P юм”, “Нэг ч S аваас P байдаггүй” гэх мэт илрэлтэй байж болдог. Тэдгээр илрэл дэх “бол”, “нь”, “гэгч”, “аваас” гэх мэт үгсийг нь бид “холбоос” (тэгэхдээ өмнө дурьдсанчлан хэл зүйн утгатай) гэж нэрлэж байгаа юм. Эдгээр үгнээс “бол” гэдэг үгийг нь хэрэглэхэд илүү эвтэй байдаг тул чухамхүү энэ үгийг бодомжийн онолд хэрэглэж иржээ. Тэгвэл “мөн”, “юм”, “байдаг”, “бөлгөө” гэх мэт батлах сул үгс болбоос бодомжийн субъектээр нь илэрч буй уг зүйл (предмет-object)-д предикатаар нь илэрч буй шинжтэй байдал (признак-sign) оршдогийг баталсан хэлбэрээр; харин “биш”, “үгүй”, “байдаггүй” гэх мэт үгс болбоос үл оршдогийг үгүйсгэсэн хэлбэрээр тус тус хэл зүйн үүднээс илэрхийлж байдаг. Эдгээрийн дотроос баталмал утгат үгнүүдийг нь “мөн”, харин үгүйсгэл утгат үгсийг нь “биш” гэдэг үгээр тус тус төлөөлүүлэн, “Бүх S бол P мөн”, “Зарим S бол P биш” хэмээн илэрхийлж заншжээ.

Гэтэл бодомжийн бүтэц монгол хэлэнд илэрдэг ийм онцлог лав л англи, орос хэлэнд байдаггүй. Тодруулан дурдъя. Англи хэлний “is”, “are”, “is not”, “are not” болон орос хэлний “есть”, “не есть”, “суть”, “не суть” болон тэдгээртэй ижил утгат чанартай үгс болбоос монгол хэлэнд “бол” гэдэг холбоосын ч, бас тухайн бодомж баталмал юм уу үгүйсгэл чанартайг илэрхийлдэг “мөн”, “биш” гэх мэт үгсийн ч функцийг давхар гүйцэтгэдэг аж. Жишээ нь: “Any S is a P”, “All S a non-P”, “Not every S is a P”, “S есть P”, “Все S суть P”, “Некоторые S не суть P” гэх мэт.

Сүүлийн үеийн логикийн сурах бичиг, гарын авлага бүтээлүүдэд квантор бол бодомжийн логик бүтэц дэх нэг чухал элемент мөн гэж бичдэг болжээ. Монгол хэлэн дэх “бүх”, “зарим”, “нэг ч”; орос хэлэн дэх “все”, “ни одно”, “некоторые”; англи хэлэн дэх “every”, “each”, “any”, “all”, “only” зэрэг үгс болбоос тухайн бодомжийн субъектээр илэрч буй юмны тоо нь тэр бодомжид ямар хэмжээгээр илэрдгийг заадаг бөгөөд тэдгээр үгсийг кванторын үг гэж орчин үеийн формаль логикт нэрлэдэг болсон байна. Эдгээр үг тухайн бодомждоо логик тогтворт санаатай биш, харин хэл зүйн утгатай байдаг.

Бид өмнө өгүүлсэн бүхэндээ үндэслэн хийж буй ерөнхий дүгнэлтээ хэлэхэд бодомжийн логик бүтцийг илэрхийлж буй аль ч эх хэлний томъёолол (formula?) дотор “S”, “P” хоёр тэмдэг л логик ойлголтыг төлөөлж, харин үгнүүд нь жич жич функци бүхий хэл зүйн категориуд мөн.

Бидний ийм дүгнэлт хэлний тухай сонгодог ба сонгодог биш аль ч философийн үүднээс зөвтөгдөх үндэстэй. Жишээ нь сонгодог философийн үүднээс сэтгэхүй бол заавал хэлээр илэрдэг. Үүнийг бодомжинд хамаатуулбал бодомжийн субъект, предикат гэдэг хоёр ойлголт болбоос багтаамж (volume?), агуулга (content?) хоёроороо хоорондоо ямар харилцаа бүхийг “холбоос”, “квантор”, “батлах үйл үг”, “үгүйсгэл үг” зэрэг үгс хэл зүйн үүднээс илэрхийлдэг.

Бидний дүгнэлтийг хэлний тухай сонгодог биш философийн үүднээс зөвтгөх үндэслэгээ бас олддог. Жишээ нь “мөн-есть (суть) - is (are)” гэдэг үгийг тухайн субъект ямар үйлдэлдээ хэрэглэснээс шалтгаалаад тэр үг атрибутив шинж оршин буйг, бас математикт ярьдаг тэнцүүг, ихийг, багыг, эквивалент чанарыг, элемент нь байхыг тус тус илэрхийлж байдаг. Өөрөөр хэлбэл, үг бол сэтгэхүйн тэмдэг төдий биш, харин сэтгэхүйг бүтээгч мөнийг энэ сүүлчийн жишээ харуулж, үүгээрээ бодомж бол зөвхөн логик категориудын уялдаа биш, харин логикийн ба хэл зүйн категориудын уялдаа болж байдгийг бас гэрчилдэг.

Бодомжийн логик бүтцийн онцлогийг авч үзэхэд чиглэсэн бидний үйл ажиллагааны үр дүн нь хэлний тухай сонгодог философи, сонгодог биш философи хоёрын арга зүйн эсрэг тэсрэг байдал нь философидолтын эл хоёр хэв маяг (тип)-ийг онолын судалгаанд эрс сөргүүлэн тавих биш, харин тодорхой нөхцөлд бие биеэ баяжуулж, нөхөж байдаг гэж үзвэл зохистойг харуулж байна.

Дүгнэлт

Бодомжийн логик бүтцийн тухай асуудлыг зөв шийдвэрлэж, тайлбарлах нь сургалтын практик, онолын судалгааны аль алины шаардлагын үүднээс чухал ач холбогдолтойг иш үндэс болгож байна. Практик ач холбогдол нь гэвэл бодомжийн логик бүтэц бол 2 элементтэй, 3 элементтэй, сүүлийн үед 4 элементтэй гэх мэтээр янз бүрээр тайлбарлаж байгааг логик, хэл шинжлэл, нейрофизиологи зэрэг шинжлэх ухааны уялдсан судалгааны үүднээс нэг мөр болговол сургалтын үр дүнд, суралцагч нарын сэтгэл зүйд аятай нөлөө үзүүлнэ гэж бид үзэж байна. Онолын гол ач холбогдол нь гэвэл сэтгэхүй, хэл хоёр ямар харьцаа бүхийг хэлний тухай сонгодог ба сонгодог биш философиуд арга зүйн харьцаанд бие биедээ эсрэг байр сууринаас шийдвэрлэдэг нь дашрамдаа бодомж, өгүүлбэр хоёрын харьцааны асуудлыг шийдвэрлэх хоёр өөр хандлага болж байна.

Бид энэхүү илтгэлдээ дараах санаануудыг өөрсдийнхөө философи байр суурь болгон илэрхийллээ. Үүнд:

- Хэлний тухай сонгодог философи, хэлний тухай сонгодог биш философи хоёр бол нэг нь нөгөөгөө ор тас үгүйсгэхээс өөр замгүй биш, харин аль аль нь сэтгэхүй, хэл хоёрын тус тусын онцлогийг болон тэдгээрийн нэгдлийг зохистой тайлбарлахад хувь нэмрээ оруулж, тэрхүү нэгдэлд хэл нь сэтгэхүйн эрхтэн болдог чадвартайг судалгааныхаа нэг чухал онолын баримжаа болгов.

- Бодомж логик бүтцээрээ субъект-предикат(S-P) гэдэг хоёр элементтэй гэж үзэв. Ингэхдээ бодомж дахь энэ хоёр элементээс бусад хэл зүйн илэрхийллүүдийг логик категориуд биш, харин хэл зүйн категориуд мөн гэж тайлбарлахыг зүйтэй хэмээн сонгосон болно.

- Англи хэлэн дэх “is”, “are”, “is not”, “are not” болон орос хэлэн дэх “есть”, “не есть” гэдэг одоо цагийг заадаг үйл үгс болбоос тухайн бодомжийнхоо субъект, предикат хоёрын нэг талаар нэгдлийг, нөгөө талаар ялгааг илэрхийлдэг, бас бодомжийн субъектийн уг зүйлд предикатаар илэрч буй шинж байдал оршдог эсэхийг баталсан юм уу үгүйсгэсэн хэлбэрээр заах зэрэг хэл зүйн функц бүхий юм.

- Гэтэл дээрх функциуд монгол хэлэнд бодомжийн логик бүтцийг илэрхийлж буй өгүүлбэрийн өөр өөр үгэнд нэгдмэлээр биш, харин тус тусдаа хувиарлагдаж байдаг. Үүнд: субъект, предикат хоёрын ялгаа ба нэгдлийг “бол” гэдэг утга бүхий холбоос үгс, бодомжийн баталсан хэлбэрийг “мөн” гэдэг утга бүхий баталмал сул үгс, харин үгүйсгэсэн хэлбэрийг нь “биш” гэдэг утга бүхий янз бүрийн үг тус тус хэл зүйн үүднээс зааж байдаг.

-Сүүлийн үед зарим зохиогч бодомжийн логик бүтэц дэх “квантор” гэдэг элементийн тухай бичдэг болсныг бид дэмжиж байна. Гэхдээ кванторан үг бол логикийн категори биш, харин хэл зүйн категори, үүнд бодомжийн субъект болж буй ойлголт багтаамжаараа бүрэн илэрч байна уу?, эсвэл хагас уу? гэдгийг илэрхийлдэг категори юм.

* * *

Дүгнэн дурдвал, аль ч хэлэн дэх бодомжийн логик бүтцийн томъёолол дахь “S”, “P” гэдэг хоёр тэмдэг нь логик ойлголтуудыг төлөөлж, харин аливаа үгнүүдийн зарим нь субъект, предикат хоёрын ялгаа ба нэгдлийг илэрхийлэх, зарим нь субъект болж буй ойлголтын багтаамжийн илрэлийг заах, зарим нь предикат нь субъектдээ хэрхэн холбогдож буйг илтгэх зэрэг функц бүхий хэл зүйн хэрэгслүүд мөн.

Ном зүй

- Момолын Отгонбаяр. Логик. Сурах бичиг. Хоёр дахь хэвлэл. УБ., 2004. II бүлэг,
- Логик. Орчуулагч Баярт. Өвөр монголын их сургуулийн хэвлэлийн хороо, 1999. Дөрөвдүгээр бүлэг.
- Бела Фогариш. Логика. Перевод со второго авторизованного немецкого издания. М., 1959. Глава пятая. Суждение, §2
- А. А. Ивин. Логика. М., 2000. Глава IV
- Ю. В. Ивлев. Логика. Сборник упражнений. М., 2004. Глава IV. Суждение
- C.Stephen Layman. The power of logic. Second edition. Seattle pacific university.,2002.Chapter 5
- Людвиг Витгенштейн. Человек и мыслитель. М., 1993
- Людвиг Витгенштейн. Философские работы. Часть 1. М., 1994
- George Pitcher. The Philosophy of Wittgenstein. Princeton university. New Delhi., 1985
- Ц.Гомбосүрэн. Хэлний философи ба хэл шинжлэлийн (лингвистик) философи. УБ., 2010